

BİR İÇERİK ANALİZİ: CUMHURBAŞKANLIĞI HÜKÜMET SİSTEMİ*

A Content Analysis: The Presidential Government System

Ömer Şafak KALKAR[†]

Aysun YEMEN ÖCAL[‡]

ÖZ

Hükümet sistemleri ülkelerin demokratik bir şekilde yönetilmesinde önemli bir göreve sahiptir. Özellikle yasama ve yürütme organları arasındaki ilişkinin boyutu bu noktada belirleyici olmaktadır. Türkiye’de de bu kapsamda yıllardır uygulanan parlamenter sistemden vazgeçilerek 1982 Anayasası’nda 6771 Sayılı Kanun ile yasama ve yürütme ilişkilerinin yeniden düzenlendiği değişiklikler yapılmıştır. Bu değişikliğin içerdiği düzenlemeler ‘Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’ olarak ifade edilmiştir.

Türkiye’de yeni hükümet sisteminin halka sunulduğu 16 Nisan 2017 referandumu sürecinde önemli tartışmalara şahit olunmuştur. Bu tartışmalar, seçmenin yönlendirilmesinde önemli bir rol oynamıştır. Ulusal basın organları da bu tartışmaların seçmene iletilmesinde önemli bir araç olmuşlardır. Bu çerçevede, çalışmada ulusal boyutta okunan ve belirli siyasi çizgilere sahip olan Star, Yeni Şafak, Yeni Akit, Sabah, Yeniçağ, Sözcü, Cumhuriyet, Milli Gazete, Habertürk ve Hürriyet gazeteleri üzerinden içerik analizi çalışması yapılmıştır. İçerik analizi çalışması 01 Ocak 2017-15 Nisan 2017 tarih aralıkları seçilerek yapılmıştır. Bu sayede referandum sistem tartışmalarının sağlıklı bir şekilde yapılıp yapılmadığının, ulusal basın organlarının bu süreçte nasıl bir rol oynadıklarının tespiti yapılabilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hükümet Sistemleri, İçerik Analizi, Referandum, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi

JEL Sınıflandırması: H1, H10, H11, H83.

ABSTRACT

Government systems have an important role in managing them democratically. Especially the moment of the relationship between the legislative and executive organs is at this point. In this context, Turkey is also configured as giving up a parliamentary system for years carried out by the 1982 Constitution in the reorganization of the executive and legislative relationship with Law No. 6771. The regulations included in this change have been expressed as "Presidential Government System".

* Bu çalışma, Aksaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Tezli Yüksek Lisans Programında Ömer Şafak KALKAR’ın “Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine Yönelik Bir İçerik Analizi” adlı yüksek lisans tez çalışmasından üretilmiştir.

[†]omersafak1994@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-9155-6511>

[‡]Dr. Öğr. Üyesi, Aksaray Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü. ayemen81@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-4552-4521>

April 16, 2017 as presented to the public in a referendum of a new system of government in Turkey has witnessed considerable debate. These debates played an important role in guiding the voter. National press organs have also been an important tool in conveying these debates to voters. Content analysis was conducted on the newspapers Star, Yeni Şafak, Yeni Akit, Sabah, Yeniçağ, Sözcü, Cumhuriyet, Milli Gazete, Habertürk and Hürriyet. The content analysis study was conducted by selecting the dates between January 1, 2017 and April 15, 2017. In this way, it was possible to determine whether the referendum system debates were held in a healthy way and what kind of role the national press organs played in this process.

Keywords: Government Systems, Content Analysis, The Presidential Government System, Referendum

JEL Classification: H1, H10, H11, H83.

1. GİRİŞ

Modern hükümet sistemleri, iktidarın sınırlandırılması ve günümüzde modern demokrasilerin uygulanması için yasama ve yürütme arasındaki ilişkileri olması gereken boyutlarıyla tayin eden yönetim metotlarıdır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti, hükümet sistemleri konusunda Osmanlı Devleti'nin anayasallaşma sürecinden bugüne kadar olan tarih aralığında önemli tecrübeler edinmiştir. Osmanlı Devleti'nin ilk anayasası olarak kabul edilen Kanun-i Esasi ile parlamenter sistemin sembolik bir şekilde uygulandığı görülürken, Milli Mücadele'ye öncülük eden 1. TBMM aracılığıyla meclis hükümeti sistemine geçilmiştir. 29 Ekim 1923'te Cumhuriyetin ilanı ile birlikte parlamenter sisteme doğru evirilen yönetim metodu, çok partili hayata geçilene kadar tek parti bünyesinde modern anlamda bir parlamenter sisteme dönüşmemiştir. Demokrat Parti'nin 1950'lerde iktidara gelmesiyle Avrupa'da uygulanan haliyle bir parlamenter sisteme geçilebilmiştir. 1960'ta askeri darbe ile Demokrat Parti'nin iktidarı son bulurken, darbenin aktörleri de yeni kurdukları anayasal düzeni parlamenter sisteme uygun olarak tasarlamışlardır. 1961 Anayasası ile parlamenter sistem uygulanmaya devam etmiş, 12 Eylül 1980 darbesine giden süreçte parlamenter sistemde birçok kriz yaşanmıştır. Fakat 1980 darbesini gerçekleştirenler de anarşi ve terör bahanesiyle iktidarın güçlendirilmesine yönelik değişikliklerle beraber ortaya koydukları anayasal düzeni yine parlamenter sistem merkezinde sağlamışlardır. 1982'den 2002'ye kadar pek çok istikrarsız yönetim ve başarısız koalisyonlarla karşılaşmıştır. Bu nedenle de Türkiye'de hükümet sistemleri tartışmaları sık sık gündeme gelmiştir.

2002'de tek başına iktidara gelen Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP), Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Abdullah Gül'ün seçilmesi konusunda çeşitli engellerle karşılaşması ve askeri muhtıra gibi hadiseler neticesinde seçimlere gitmiş, seçim sonucunda oyunu artırarak yeniden tek başına iktidara gelmiştir. Halk desteğini hem kendine hem rakiplerine ispat eden AKP, cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesini öngören anayasa değişikliğini referanduma götürmüş, referandum sonucuyla Türkiye yarı-başkanlık sistemine benzer bir sisteme geçmiştir.

2007'den sonraki dönemlerde istikrar vurgusu ile pek çok kez başkanlık sistemini dillendiren Recep Tayyip Erdoğan ve AKP yetkilileri, 15 Temmuz 2016 Kalkınması neticesinde sistem değişikliği konusundaki adımlarını hızlandırmıştır. AKP, Devlet Bahçeli öncülüğündeki Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)'nin verdiği destek ile Türkiye'yi parlamenter sistemden koparan ve 'Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi' olarak adlandırılan sistemi öngören anayasa değişiklik paketini meclise taşımıştır. Mecliste kabul edilen değişiklik 16 Nisan 2017 tarihinde halkoylamasına sunulmuş ve sistem değişikliği kesinleşmiştir. Değişikliğin yapılacak ilk seçimle yürürlüğe gireceği öngörülürken, 2020 yılının Kasım ayında yapılması gerekirken 17 Nisan 2018'de Devlet Bahçeli'nin çağrısı ile erken seçime gitme kararı alınmış, 24 Haziran 2018 tarihinde yapılan seçimlerle de sistem değişikliği uygulanmaya başlamıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan ve parlamentoda AKP-MHP ittifakı yeni sistemin hem mimarları hem de aktörleri olmuşlardır.

Türkiye'de yıllardan beri süregelen hükümet sistemi tartışmaları AKP'nin değişiklik teklifi ile birlikte alevlenmiştir. Türkiye'nin bu yeni sistemi, seçim süreçlerindeki tartışmaların sonucunda kabul edilmiştir. Bu tartışmaların ise hangi argümanlar üzerinden yapıldığı, yeni sistemin muhtemel avantajlarının ve dezavantajlarının halka nasıl arz edildiği ve çalışmalarının

temel sorusunu oluşturmaktadır. Nitekim Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi, Türkiye Cumhuriyeti açısından ciddi bir değişikliği gerçekleştirmişken, literatür açısından da oldukça yeni ve çeşitli yönleriyle incelenmeye değer bir konu olmuştur.

Çalışmamızın sorusuna ve amacına yönelik olarak iki ana başlık üzerinden çalışma ele alınmıştır. Bunlardan birinci kısımda, Cumhurbaşkanlığı Hükümet sistemini öngören 6771 Sayılı Kanun Teklifi madde madde incelenmiş, yeni sistemin özellikleri ve bürokratik düzeni ortaya konmuş, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ABD’de uygulanan başkanlık sistemi ile kıyaslanmıştır. İkinci kısımda ise, çalışmanın temel sorularının çözümleri içerik analizi yöntemi ile yapılmıştır. Elde edilen verilerin analizleri gerçekleştirilerek yeni hükümet sisteminin ulusal basında nasıl yer aldığı, tartışmaların halka aktarılmasında gazetelerin nasıl rol aldığı, tarafların sistemi doğru argümanlarla ve sağlıklı bir şekilde tartışıp tartışmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

2. CUMHURBAŞKANLIĞI HÜKÜMET SİSTEMİNİN İNCELENMESİ

1921 Anayasası’nın uygulaması ile meclis hükümeti sistemi parlamenter sisteme doğru dönüşmüş ve bu sistem çeşitli müdahale ve darbelere rağmen 2007 yılındaki anayasa değişikliğine kadar uygulanmıştır. Ülkemizde parlamenter sistemin uygulandığı dönemlerde pek çok lider sistemin işleyişi ve değişmesi gerekliliği üzerine konuları tartışmaya açmışsa da ilk kez 2007 değişikliği ile parlamenter sistemden vazgeçilerek cumhurbaşkanının halk tarafından seçildiği, yarı başkanlık benzeri bir sisteme geçilmiştir. 2002’den bu yana bir seçim hariç tüm seçimlerde tek başına iktidar olabilmeyi başaran AKP, Recep Tayyip Erdoğan öncülüğünde yeni bir sisteme geçilmesini istemiştir. Bu isteğin şiddetinin artmasına neden olan en önemli hadise 15 Temmuz Kalkışması olmuştur (Öztürk, 2019: 54). Askeri müdahalelerin ve vesayetın etkisini kırmakla beraber yürütmeyi güçlendirmek adına sistem değişikliğine ihtiyaç duyulmuştur.

AKP sistem değişikliği için gerekli desteği 15 Temmuz Kalkışması sonrası pek çok konuda birlikte hareket etmeye başladığı MHP’den sağlamıştır. MHP lideri Devlet Bahçeli’nin 11 Ekim 2016 tarihinde meclis grup toplantısında sistem ile alakalı bir çağrıda bulunmuştur: ya cumhurbaşkanı anayasal suç işlemek için anayasal sınırlarına çekilmeli ya da yeni bir sisteme geçilmelidir (Sözcü, 2016). Bu çağrının ardından AKP üyeleri hiç vakit kaybetmeden çalışmalarını başlatmış ve 10 Aralık 2016 tarihinde değişiklik teklifi meclise sunulmuştur. Anayasa Komisyonu’ndaki görüşmeler neticesinde teklif maddelerinde bazı değişiklikler yapıldıktan sonra teklif Meclis Genel Kurulu’na sunulmuştur. 18 maddelik Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nda Değişiklik Yapılmasına Dair 6771 Sayılı Kanun mecliste AKP ve MHP üyelerinin oyuyla kabul edilmiş, halkın iradesine danışılmak üzere referanduma götürülmüştür. 16 Nisan 2017 tarihinde yapılan referandum sonucunda %51,18 Evet oyu ile yeni anayasa değişikliği kabul edilmiştir (YSK, 2017).

2.1. Değişiklik Maddelerinin İncelenmesi[§]

Anayasa Komisyonu'ndaki görüşmeler neticesinde son şeklini alan değişiklik teklifinde 1. maddeye göre yargı yetkisini kullanan bağımsız mahkemeler ifadesine 'tarafsız' ibaresi eklenmiştir.

Değişikliğin 2. ve 3. maddesi TBMM üyeliğine ilişkindir. TBMM üye sayısı 550'den 600'e çıkarılırken milletvekili seçilme yaşı da 25'den 18' e düşürülmüştür. Ayrıca milletvekili seçilme şartlarından olan 'askerlik hizmetini yapmış olmak' yerine 'askerlik ile ilişkisi bulunmamak' şartı getirilmiştir.

Değişikliğin 4. maddesinde TBMM'nin 4 yılda bir yapılan seçimleri 5 yılda bir, Cumhurbaşkanlığı'nın 7 yılda bir olan seçimlerinin de TBMM seçimleri ile aynı gün olmak üzere 5 yılda bir yapılması öngörülmüştür.

Değişikliğin 5. maddesi incelendiğinde TBMM'nin görev ve yetkileri sayılmıştır. Eski haline göre TBMM'nin Bakanlar Kurulu'nu ve bakanları denetleme yetkisi ve Bakanlar Kurulu'na kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verme durumu söz konusu iken, yeni değişikliğin genel amacına uygun olarak bu yetkiler kaldırılmıştır. 6.maddede ise TBMM'nin denetleme yetkilerinden olan gensorunun kaldırılması öngörülmüştür.

Değişikliğin 7, 8, 9, 10, 11 ve 12. maddeleri yürütmeye ilişkindir. 7. maddede cumhurbaşkanının kırk yaşını doldurmuş, yükseköğrenim yapmış, milletvekili seçilme yeterliliğine sahip Türk vatandaşları arasından, doğrudan, 5 yıllığına ve en fazla iki defa seçilebileceği, cumhurbaşkanı seçilen kişi bir milletvekili ise TBMM üyeliğinin sona ereceği belirtilmiştir. Ayrıca cumhurbaşkanlığına, siyasi parti gruplarının, en son yapılan genel seçimlerde geçerli oyların birlikte veya tek başına yüzde beşini almış olan siyasi partilerin ve en az yüz bin seçmenin aday gösterebilmesi mümkün kılınmıştır. Bunlara ek olarak, cumhurbaşkanlığı seçimlerinin nasıl yapılacağı açıklanmıştır.

8. maddede yürütme yetkisinin cumhurbaşkanında olacağı ve cumhurbaşkanının görev ve yetkilerinin neler olacağı belirtilmiştir. Buna göre cumhurbaşkanının, hükümet sisteminin niteliğini ortaya koyan görevleri şunlardır: Gerekli gördüğü takdirde TBMM'de açılış konuşması yapmak, TBMM'ye mesaj göndermek, kanunları yayımlamak veya tekrar görüşülmek üzere TBMM'ye geri göndermek, kanunların TBMM iç tüzüğüne veya anayasaya aykırılığı gerekçesiyle Anayasa Mahkemesi'ne iptal davası açabilmek, cumhurbaşkanı yardımcılarını ve bakanları atamak veya azletmek, üst kademe yöneticilerini atamak, TBMM adına TSK'ye Başkomutanlık etmek, yürütme yetkisine ilişkin Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarmak.

Cumhurbaşkanlığı kararnamesi, yeni sistemin önemli bir değişikliği olup bu yetki 'Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümünde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleriyle dördüncü bölümde yer alan siyasi haklar ve ödevler Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile düzenlenemez' ibaresi ile sınırlandırılmıştır. Anayasa değişikliği teklifinde kanunla düzenlenmesi öngörülen konuların da Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile düzenlenemeyeceği belirtilmiştir. Ayrıca TBMM'nin aynı konuda çıkardığı kanun yahut çıkarılan kararname ile

[§] 6771 sayılı kanun için bkz: <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k6771.html>

kanunlar arasında farklılık söz konusu olduğu durumlarda Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin geçersiz kılınacağı öngörülmüştür.

Değişikliğin 9. maddesinde cumhurbaşkanının cezai sorumluluğundan bahsedilmiştir. ABD sistemindeki impeachment mekanizmasına benzer bir şekilde cumhurbaşkanlığı sisteminde de siyasi olmasa da cezai sorumluluk mümkün kılınmıştır. Ayrıca bu sorumluluk, şayet işlediği suç görevde bulunduğu sürede gerçekleştiği iddia edilirse, görevi bittikten sonraki yaşantısında da devam edeceği belirtilmiştir.

10. maddede Cumhurbaşkanı yardımcılarının cumhurbaşkanı tarafından atanabileceğine, Cumhurbaşkanlığı makamı herhangi bir nedenle boşaldığında kırk beş gün içinde cumhurbaşkanı seçimi yapılacağına ve bu süreçte bu makama Cumhurbaşkanı yardımcısının vekâlet edeceğine yer verilmiştir. Bu süreçte genel seçimlere bir yıldan az bir süre kaldığı takdirde TBMM seçimlerinin yenilenmesi, bir yıldan daha uzun bir süre kalmışsa yeni cumhurbaşkanının TBMM seçimlerine kadar görevine devam edip TBMM seçimleri ile birlikte cumhurbaşkanlığı seçimlerinin de tekrar yapılması söz konusu olacaktır. Üstelik bu süre cumhurbaşkanı için dönemden sayılmayacaktır.

10. maddedeki değişiklik konularından biri de Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanların milletvekili seçilme yeterliliğine sahip olanlar arasından atanması veya azledilmesidir. Bu kişiler milletvekili oldukları takdirde TBMM üyeliklerinin sona ereceği de maddede yer almıştır. Bu değişikliğe göre Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar parlamentoya değil cumhurbaşkanına karşı sorumlu olacaklardır. Bununla birlikte bu kişilerin görevleriyle ilgili suç işledikleri iddiasıyla TBMM üyelerinin salt çoğunlukla soruşturma açılmasını isteyebileceği, yine üye tam sayısının beşte üç çoğunluğuyla haklarında soruşturma açılmasına karar verilebileceği, ilgili komisyonlarca görüşüldükten sonra üye tam sayısının üçte iki çoğunluğuyla Yüce Divan'a sevk edileceği hükmü getirilmiştir. Fakat cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanların görevleriyle ilgili olmayan suçlarda yasama dokunulmazlığından istifade etmesine imkân verilmiştir.

6771 sayılı kanunun önemli maddelerinden biri de 11. maddedeki seçimleri yenileme konusudur. Bu madde ile hem cumhurbaşkanına hem de TBMM'ne yetki verilmiştir. Fakat bu konuda en önemli noktayı seçimleri yenileme kararını kim alırsa alsın iki seçimin birlikte yenilenmesi şartı teşkil etmektedir. TBMM'nin seçimleri yenileme konusundaki karar yeter sayısı ise üye tam sayısının beşte üçüdür.

Değişikliğin 12. maddesinde cumhurbaşkanının olağanüstü hâl ilan etme yetkisinden bahsedilmektedir. Bu maddede cumhurbaşkanının olağanüstü ilan etme şartları sayılmakla beraber altı ayı geçmemek şartıyla ilan edebileceği, kararın aynı gün Resmi Gazetede yayınlanacağı ve olağanüstü hâl sürecinde cumhurbaşkanının Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarabileceği belirtilmiştir. Bununla birlikte sıkıyönetim ilanı anayasadan çıkarılmıştır.

Değişikliğin 13. maddesi ile askeri mahkemeler kaldırılırken, 14. madde ile Hâkimler Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK) ile ilgili düzenleme yapılmıştır. Bu düzenlemeye göre kurulun ismi Hâkimler Savcılar Kurulu (HSK) olarak değiştirilmiş, üye sayısı 22 asil ve 12 yedek üyeden 13 üyeye düşürülmüş, daire sayısı azaltılmıştır. Ayrıca kurul üyelerinin kim tarafından nasıl ve kaç kişi olarak seçileceği de değiştirilmiştir.

6771 sayılı kanunda değişikliğe uğratılan bir başka konu bütçe ve kesin hesaptır. Değişikliğin 15. maddesini teşkil eden bu konuda en önemli değişiklik bütçe hazırlama ve bütçe kanunu teklifi verme yetkisinin cumhurbaşkanına verilmesidir. Üstelik bütçenin süresi içerisinde yürürlüğe girmemesi durumunda bir önceki senenin yeniden değerlendirilme oranına göre artırmak suretiyle uygulanacağı ifadeleri de eklenmiştir.

Değişikliğin geri kalan 16, 17 ve 18. maddelerinde ise Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine uygun olacak şekilde teknik düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemelere göre anayasa maddelerinde bazı ibarelerde değişiklik yapılarak anayasa metni ile yeni sistem uyumlu hale getirilmeye çalışılmıştır. Ayrıca 17. maddede anayasaya geçici bir madde konularak seçim tarihi 3.11.2019 olarak tayin edilmiş fakat erken seçim kararıyla bu seçim 24.06.2018 tarihinde yapılmıştır. 17. maddede buna ek olarak, yeni sistemle ilgili gerekli iç tüzük ve uyum yasalarının 6 ay içerisinde çıkarılması öngörülmüş, yargı kurumları ile ilgili düzenlemelerin yürürlük tarihleri ve teknik düzenlemeleri açıklanmıştır. 18. maddeye bakıldığında ise en göze çarpan nokta, ‘cumhurbaşkanının varsa partisi ile ilişkisi kesilir’ ifadesinin ilga edilmesidir.

2.2. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’nin Genel Özellikleri

Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi, ‘Türk tipi’ başkanlık sistemi olarak anılmasından da anlaşılacağı üzere özgün bir sistemi ifade etmektedir. Yeni sistemin özellikleri incelendiğinde bu sistemin başkanlık sistemiyle birebir örtüşmediği görülmektedir. Sistemin genel özellikleri ise şu şekilde sıralanabilir:

1. *Yürütme organı tek başlıdır:* Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin parlamenter sistemden farklı olarak ve başkanlık sistemi ile de örtüşen en önemli özelliği yürütmenin tek başına cumhurbaşkanına ait olmasıdır (Öztürk, 2019: 59). İsminden de anlaşılacağı üzere yeni sistemde politik güç cumhurbaşkanlığı makamında temerküz etmektedir.

2. *Cumhurbaşkanı doğrudan halk tarafından seçilmektedir:* Tıpkı başkanlık sistemlerinde olduğu gibi Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde de cumhurbaşkanı halk tarafından seçilmektedir. İlk turda oyların yüzde ellisinden fazlasını alan aday cumhurbaşkanı seçilirken, bu durum gerçekleşmediği takdirde bu oylamayı izleyen ikinci Pazar günü yapılacak ikinci tura en çok oyu alan iki aday katılmaktadır. Bu oylamada oyların çoğunluğunu alan aday cumhurbaşkanı seçilir (Akçakaya & Özdemir, 2018: 929).

3. *Yürütme yasamadan kaynaklanmamaktadır:* Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin önemli özelliklerinden biri de Bakanlar Kurulu’nun meclisin güvenine dayanmadan cumhurbaşkanınca belirlenmesidir (Eren & Akıncı, 2018: 51). Ayrıca yürütme işlevini gerçekleştirmek adına yeni bir kurumsal değişiklik daha yapılmış ve Cumhurbaşkanı yardımcılığı makamı getirilmiştir. ABD sisteminde başkan yardımcısı da halk tarafından seçilirken Türkiye’de yeni sistemde cumhurbaşkanı yardımcıları cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadır. Bu yardımcıları cumhurbaşkanına karşı sorumlu olup gerektiğinde cumhurbaşkanlığı makamına vekâlet etme yetkisine sahiptir (Turan, 2018: 63).

4. *Seçimleri yenileme kararını hem yasama hem yürütme organı alabilmekle birlikte kararın alınması sonrası her iki seçimin de yenilenmesi ve aynı gün yapılması gerekmektedir:* ABD’de uygulanan başkanlık sistemlerinde yürütme ve yasama organlarının karşılıklı olarak

fesih ya da seçimleri yenileme yetkisi bulunmamaktadır. Türkiye’de uygulanan parlamenter sistemde de seçimlerin yenilenmesi belirli şartlara bağlı bulunmaktaydı. Fakat yeni sistemde seçimleri yenileme yetkisi hem cumhurbaşkanına hem de TBMM’ye verilmiştir. TBMM seçimleri yenileme kararını üye tam sayısının beşte üç çoğunluğu ile alabilmektedir. Üstelik seçimleri hangi organ yenilerse yenilesin, her iki seçimin de yenilenmesi ve aynı gün yapılması gerekmektedir (Küçük, 2017: 175).

5. *Cumhurbaşkanının parti ile ilişkisinin kesilmemesi:* Hükümet sisteminin çokça tartışılan ve özgün yanlarından biri olan bu durum, sistemin ‘partili cumhurbaşkanlığı’ olarak anılmasına da neden olmuştur (Akçakaya & Özdemir, 2018: 929). Yeni sisteme göre, cumhurbaşkanı seçilen kişi, bir siyasi parti mensubu olması durumunda, partiden üyeliğini çekmek zorunda değildir.

6. *Bütçe hazırlama ve bütçe kanun teklifi verme yetkisi cumhurbaşkanına aittir:* Mevcut anayasal düzene göre cumhurbaşkanı herhangi bir konuda kanun teklifi veremezken bunun tek istisnası olarak yeni sistemde cumhurbaşkanına bütçe hazırlama ve bütçe kanun teklifi verme yetkisi verilmiştir. Yeni sisteme göre bütçe kanun teklifi meclis tarafından kabul edilmediği takdirde, yürütme bir önceki senenin bütçesini yeniden değerlendirme oranına göre yürürlüğe koyabilir. ABD sisteminde bütçe önerisi Kongre’ye sunulsa da Kongre kabul etmediği takdirde bir önceki senenin bütçesi yürürlüğe konulamamaktadır (Bektaş, 2019: 208).

7. *Cumhurbaşkanının ‘cumhurbaşkanlığı kararnamesi’ çıkarma yetkisi bulunmaktadır:* Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde, politik gücün yürütme organında diğer ifadeyle cumhurbaşkanında temerküz etmesine paralel bir durum olarak, cumhurbaşkanına yürütmeyi ilgilendiren konularda kararname çıkarma yetkisi verilmiştir. Fakat düzenlemeye göre anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan siyasi hak ve ödevler ile anayasada sadece kanunla düzenlenmesi öngörülen konular bu yetkiden müstesna tutulmuştur. Buna göre cumhurbaşkanı, kararnameyle anayasanın ikinci kısmının üçüncü bölümünde yer alan sosyal hak ve ödevleri düzenleyebilir (Bektaş, 2019: 209). Kararname yetkisi ABD’de uygulanan başkanlık sisteminde de yer almaktadır (Küçük, 2017: 183).

8. *Üst kademe yöneticilerini cumhurbaşkanı doğrudan atamaktadır:* Cumhurbaşkanlığı teşkilatının üst kademe yöneticilerini doğrudan atayan cumhurbaşkanının, bu konuda Meclis’in onayını almak zorunluluğu bulunmamaktadır. ABD’deki sistem incelendiğinde başkanın atamaları Kongre onayına tabidir (Özbudun, 2015: 3).

Görüleceği üzere Cumhurbaşkanlığı Hükümeti Sistemi’nin bazı özellikleri ABD’de uygulanan başkanlık sistemiyle örtüşürken bazı özellikleri örtüşmemektedir. Bu durum, ülkemizde kuvvetler ayrılığı prensibinin farklı bir yaklaşımla ele alındığını göstermektedir.

2.3. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’nin Başkanlık Sistemi İle Karşılaştırılması

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’nin başkanlık sistemi ile benzer ve farklı özellikleri bulunmaktadır. 16 Nisan 2017 referandumu sonucu yürürlüğe giren yeni hükümet sistemi, ABD’de uygulanan başkanlık sisteminden bazı yönleriyle ayrılması nedeniyle ‘Türk tipi başkanlık sistemi’ olarak da anılmaktadır. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’nin özgün noktalarını tespit edebilmek ve başkanlık sistemi karşısındaki konumu tayin edebilmek açısından iki sistemin karşılaştırılması önem arz etmektedir.

2.3.1. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile Başkanlık Sisteminin Benzer Yönleri

Başkanlık sistemi ile Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin en temel benzerliği, her iki sistemde de yürütme organının tek bir kişiden oluşması ve yürütme yetkisinin de tek bir kişiye ait olmasıdır. Başkanlık sisteminde yürütmenin başı 'başkan' olarak ifade edilirken Türkiye'de uygulanmaya başlayan yeni hükümet sisteminde yürütmenin başı 'cumhurbaşkanı' olarak tanımlanmaktadır.

Her iki sistemin bir başka benzer özelliği, yürütmenin başı olacak kişinin halk tarafından seçilmesidir. Yapılan seçimler sonucunda ilk turda yüzde 50'nin üzerinde oy alan aday başkan ya da cumhurbaşkanı olarak seçilmektedir. Hiçbir adayın yüzde 50 ve üstü bir oranda oy alamaması durumunda ikinci tura en çok oy alan iki aday kalmaktadır. İkinci tur neticesinde yüzde 50'nin üzerinde oy alan kişi seçimi kazanmaktadır. Dolayısıyla yürütme yasamadan kaynaklanmamakta doğrudan halkın iradesiyle tayin edilmektedir.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile başkanlık sisteminde yürütmenin tek olmasına istinaden bakanlar başkan ya da cumhurbaşkanı tarafından atanmakta ve bakanlar parlamentoya değil yürütmenin başına karşı sorumlu olmaktadır. Ayrıca her iki sistemde de bakanlar parlamento üyesi olmayanlar arasından da atanabilmektedir. Buna ek olarak her iki sistemde de başkan yardımcılığı makamının bulunduğu görülmektedir.

Kuvvetler ayrılığı prensibi ile bağlantılı olarak her iki sistemde de yasama organı ile yürütme organı birbirlerinin faaliyetlerinde bulunmamaktadır. Dolayısıyla yürütmenin başı olan başkan ya da cumhurbaşkanı yasama faaliyetlerine katılamamakta ve karışmamaktadır.

Başkanlık ve Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi arasındaki bir başka benzerlik de yürütmenin yasaları onaylama ya da meclise gönderme (veto) yetkilerinin bulunmasıdır. Ayrıca her iki sistemde başkan veya cumhurbaşkanının kararname ile kanun gücünde işlem yapma yetkisi bulunmaktadır (Küçük, 2017: 166).

2.3.2. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile Başkanlık Sisteminin Farklı Yönleri

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile başkanlık sistemi arasındaki en önemli ve ayırtıcı fark başkanlık sisteminde yasama ve yürütme organlarının hiçbir şekilde birbirlerini fesih yetkisi bulunmamasına karşılık Cumhurbaşkanlığı Sistemi'nde yasama ve yürütme organları karşılıklı olarak 'seçimleri yenileme' kararı alabilmesidir (Eren & Akıncı, 2018: 59). Seçimleri yenileme kararını hangi organ alırsa alsın, her iki seçimin de yenilenmesinin kararını almış olmaktadır. ABD'de uygulanan başkanlık sisteminde ise sert kuvvetler ayrılığı prensibince organların birbirlerinin varlıklarına son verme yetkileri bulunmamaktadır. Dolayısıyla Gözler, Cumhurbaşkanlığı Sistemi'nde karşılıklı seçimleri yenileme yetkisinin bulunması nedeniyle bu sistemin hiçbir şekilde başkanlık sistemi olamayacağını ifade etmektedir (Gözler, 2017: 16).

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ni başkanlık sisteminden ayıran bir başka özellik ise yeni sistemde cumhurbaşkanı yardımcılarının cumhurbaşkanı tarafından atanmasıdır. Oysaki ABD'de uygulanan başkanlık sisteminde başkan yardımcısı da başkanla birlikte halk tarafından seçilmektedir.

İki sistemi birbirinden ayıran noktalardan biri de üst düzey yöneticilerin atanması usulüdür. Başkanlık sisteminde üst düzey yöneticiler başkan tarafından atanmasına karşılık parlamentonun onayına tabidir. Fakat Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nde üst düzey yönetici ve bürokratların atanması konusunda tek yetkili cumhurbaşkanıdır ve bu konu parlamento onayına tabi değildir. Bu durum başkanlık sisteminde yasama ve yürütme arasında bir etkileşim ve denge unsuru olurken Türkiye'de uygulanan yeni hükümet sisteminde böyle bir durum söz konusu olmamıştır.

Başkanlık sisteminde yasama ve yürütme organları arasındaki bir başka etkileşim aracı 'bütçe'dir. ABD'deki uygulamaya göre bütçe, yürütme organı ve buna bağlı bürokratik kurumlarla birlikte hazırlanmasına karşılık Kongre'nin onayından geçmek zorundadır. Fakat ülkemizde uygulanan Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nde yürütmenin hazırladığı bütçeyi parlamento onaylamasa dahi, yürütmenin geçen yılın bütçesini yeniden değerlendirme yaparak yürürlüğe koyma hakkı bulunmaktadır. Bu uygulama yürütmenin yasama karşısında elini güçlendirmekte ve denge-fren mekanizmasını zayıflatmaktadır.

ABD'de uygulanan başkanlık sistemi incelendiğinde, yasama ve yürütmenin seçimleri farklı tarihlerde yapılırken, Cumhurbaşkanlığı Sistemi'ne göre seçimler her halükarda aynı anda yapılmak durumundadır. Bu düzenlemenin aynı siyasi tercihin hem yürütmede hem yasamada egemen olması düşüncesiyle yapıldığı görülmektedir (Bektaş, 2019: 208).

Sistem karşılaşmasında tespit edilen farklardan biri de başkanların Olağanüstü Hal (OHAL) ilan etme yetkilerine ilişkindir. Başkanlık sisteminin ABD'deki uygulamasına göre başkanın OHAL ilan etme yetkisi bulunmazken Türkiye'de uygulanan Cumhurbaşkanlığı sisteminde cumhurbaşkanının OHAL ilan etme yetkisi bulunmaktadır (Zengin, 2019: 19)

Kamu tüzel kişiliği konusunda da her iki sistemde farklılıklar bulunmaktadır. ABD'de bir kamu tüzel kişiliği sadece anayasa veya kanunla kurulurken Türkiye'de cumhurbaşkanı, anayasa ve kanuna ek olarak kamu tüzel kişiliği kurabilmektedir (Zengin, 2019: 19).

Görülebileceği üzere Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi tam anlamıyla bir başkanlık sistemi değildir. Kuvvetler ayrılığı ve denge-fren mekanizması konusunda başkanlık sisteminde net ayrımlar ve önemli etkileşim araçları ile karşılaşılrken, Cumhurbaşkanlığı sisteminin yürütmenin güçlendirilmesi üzerine tesis edildiği görülmektedir.

3. CUMHURBAŞKANLIĞI HÜKÜMET SİSTEMİ'NE YÖNELİK İÇERİK ANALİZİ

3.1.Araştırmaya Yönelik Ön Bilgilendirme

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi, mecliste onaylandıktan sonra 16 Nisan 2017 tarihinde referanduma sunulmuş ve 24 Haziran 2018 seçimleri ile uygulamaya geçirilmiştir. Seçim sürecinde AKP (Ak Parti) ve MHP (Milliyetçi Hareket Partisi) 'evet' kampanyasını, CHP (Cumhuriyet Halk Partisi), HDP (Halkların Demokrat Partisi), SP (Saadet Partisi) ve MHP içerisinden ayrılan İYİ Parti kurucularının yer aldığı bir grup 'hayır' kampanyasını yürütmüşlerdir.

Yüksek Seçim Kurulu (YSK) verilerine göre, 16 Nisan 2017 tarihinde gerçekleştirilen halkoylamasında %85,43 oranında bir katılımı 49.798.855 kişi oy kullanmıştır. Bu oyların 48.936.604'ü geçerli oy olarak kabul edilmiştir. Referandum sonucunda ise geçerli oyların 25.157.463'ünü alan 'Evet' oyu %51,41 oranında kabul edilmiştir (<https://sonuc.ysk.gov.tr/sorgu>).

3.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmamızın temel amacı, seçilen gazete örnekleri üzerinden Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin içeriği ve mahiyetine yönelik seçmenlere hangi argümanlarla gidildiğini, sisteme yönelik tartışmalarda tarafların sistemi doğru argümanlarla ve sağlıklı bir şekilde tartışıp tartışmadığını, medyanın yeni sistemin detaylarını ve mahiyetini seçmenlere aktarmada nasıl bir rol oynadığını ulusal basında yer alan haberler üzerinden değerlendirmektir.

3.3. Araştırmanın Önemi

Çalışmamızın, hem istatistiki hem düşünsel sonuçlarıyla literatüre ciddi bir katkıda bulunması beklenmektedir. Üstelik yeni olması itibarıyla Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile ilgili yapılan çalışmaların artacağı düşüncesiyle, bu çalışmalara yol gösterici olması yönünden de çalışmamız önem arz etmektedir.

3.4. Araştırmanın Yöntemi

Bilimsel araştırmalarda, araştırma soruları ortaya konulduktan sonra 'neyin, nasıl yapılacağı'nın belirlenmesi önemli bir aşamayı teşkil etmektedir. Çalışmamızda ortaya konulan sorular ışığında sistematik ve tarafsız sonuçlara ulaşabilmek adına içerik analizi yöntemi kullanılmıştır.

İçerik analizi, kayıtlı metinlerin analizine yönelik, mesajların taşıdığı enfomasyona odaklanan bir yöntemdir (Yıldırım, 2015: 105). Bu tanım ışığında Türkiye'de yayımlanan 10 gazetenin ilk sayfasında yer alan Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne yönelik haberlere içerik analizi uygulanmıştır. Türkiye'de ulusal basını temsilen, sağ muhafazakar kitleye hitap eden Sabah, Star, Yeni Şafak ve Yeni Akit tercih edilirken, iktidara muhalif partilerin görüşlerine yakın Sözcü, Cumhuriyet, Milli Gazete ve Yeni Çağ seçilmiştir. Ayrıca liberal görünümlü, hiçbir siyasi görüşe doğrudan yakınlık göstermediği düşünülen Habertürk ve Hürriyet gazeteleri de araştırmaya dahil edilmiştir. Gazetelerde yer alan haberlerin dağılımı, konumu, haber tutumları, haberler içerisinde en çok kullanılan kelimelerin dağılımı, siyasi aktörlerin haberlere kaynak olma rakamları, siyasi aktörlerin en çok kullandığı argümanlar tespit edilerek tablolar aracılığıyla tasnifler yapılmıştır.

3.5. Araştırmanın Evreni ve Sınırları

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine yönelik yapılan içerik analizinde anayasa değişikliğinin meclise taşındığı süreci de dahil etmek amacıyla öncelikli olarak 01 Ocak 2017 ile 15 Nisan 2016 tarihleri arasındaki yapılan haberler incelenmiştir. Seçim tarihi olan 16 Nisan 2017'de seçim yasağı bulunduğu için bu tarihteki gazete sayfaları incelenmemiştir. Türkiye'de Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne yönelik tartışma ve hadiselerle ilgili yapılan içerik analizi

çalışmamızda, siyasi tutum olarak AKP hükümetine yakınlık gösteren Sabah, Yeni Şafak, Star, Yeni Akit; muhalefet konumundaki siyasi partilere ve görüşlere yakınlık gösteren Sözcü, Cumhuriyet, Yeni Çağ ve Milli Gazete ve herhangi bir siyasi tutuma açık bir şekilde yakınlık göstermeyen liberal çizgideki Habertürk ve Hürriyet gazetelerinin tercih edilmiş, araştırmanın geniş bir yelpaze üzerinde yapılması açısından ve sistematik ve nesnel sonuçlara ulaşma amacına yönelik olarak yeterli görülmüştür. Dolayısıyla bu gazetelerin belirlenen tarihler içerisindeki birinci sayfaları, araştırma evreninin örneklemini oluşturmuştur.

3.6. Araştırma Bulguları ve Yorumları

Çalışmanın bu kısmında, daha önce belirtildiği üzere, belirlenen gazetelerin 2017 yılına ait ilk sayfaları üzerinde içerik analizi gerçekleştirilerek bulgular, tablolar ve ifadelerle sunulmuştur.

İçerik analizinin tablolaştırılmasında gazeteler üç farklı renk ile kodlanmıştır. Siyasi perspektif açısından AKP Hükümeti'ne yakın olan gazeteler 'sarı' renk (S), AKP Hükümeti'ne muhalif görüşleri destekleyen gazeteler 'kırmızı' (K) renk ve her siyasi oluşuma mesafeli olan liberal yaklaşımlı gazeteler ise 'mavi' (M) renk ile kategorize edilmiştir. Nitekim kategorize konusundaki ispatımız, bir sonraki bölümde haber kategorileri sonuçlarında ortaya çıkacaktır.

3.6.1. Haberlerin Dağılımı

İlk olarak belirlenen gazetelerin ilk sayfalarında yayımlanan Cumhurbaşkanlığı Sistemi'ne yönelik haberlerin oranlarına ve dağılımlarına bakılmıştır.

Tablo 1. Cumhurbaşkanlığı Sistemine Yönelik Haber Sayıları ve Haber Oranları

GAZETELER	HABER SAYISI	HABER ORANI
YENİ ÇAĞ (K)	354	0,174642329
STAR (S)	245	0,120868278
CUMHURİYET (K)	245	0,120868278
HABERTÜRK (M)	240	0,118401579
SÖZCÜ (K)	207	0,102121362
YENİ AKİT (S)	197	0,097187963
YENİ ŞAFAK (S)	190	0,093734583
SABAH (S)	166	0,081894425
HÜRRİYET (M)	121	0,059694129
MİLLİ GAZETE (K)	62	0,030587074
TOPLAM	2027	1

Tablo 1'de seçilen 10 gazetenin Cumhurbaşkanlığı sistemine yönelik 01 Ocak 2017 ile 15 Nisan 2017 tarihleri arasında toplamda 2027 adet haber yaptığı tespit edilmiştir. Bu gazeteler arasında en çok haberi, 354 adet ile Yeniçağ gazetesinin, 245'er adet haber ile Star ve Cumhuriyet gazetelerinin, 240 haber ile Habertürk gazetesinin yaptığı görülmektedir. Nitekim bu dört gazetenin sistem değişikliğine yönelik yaptıkları haberlerin, toplam haber sayısına oranı %53'ün üzerindedir. Buna karşılık en az haberi ise 62 adet haber ile Milli Gazete'nin yaptığı görülmektedir.

Tablo 2. Kategorik Haber Dağılımı ve Haber Oranları

GAZETELER	HABER SAYISI	HABER ORANI
SABAH (S)	166	0,081894425
YENİ ŞAFAK (S)	190	0,093734583
STAR (S)	245	0,120868278
YENİ AKİT (S)	197	0,097187963
HABERTÜRK (M)	240	0,118401579
HÜRRİYET (M)	121	0,059694129
SÖZCÜ (K)	207	0,102121362
CUMHURİYET (K)	245	0,120868278
MİLLİ GAZETE (K)	62	0,030587074
YENİ ÇAĞ (K)	354	0,174642329
TOPLAM	2027	1

Tablo 2’de Tablo 1’den farklı olarak gazeteler siyasi görüşlerine göre belirlenen kategorilere göre sıralanmış ve bu doğrultuda hem haber sayıları hem de toplam haber sayısı içerisindeki sistemle ilgili haber yapma oranları verilmiştir. Tablo 2’ye göre sarı kategoride bulunan gazetelerin toplam 798 haber, kırmızı kategorideki gazeteler 868, mavi kategorideki gazeteler de 361 haber yapmıştır. Buna göre AKP hükümetine yakın gazetelerde yapılan haberlerin toplam haber sayısına oranı % 39 iken, muhalif görüşteki gazetelerde bu oran % 43’tür. Liberal yaklaşımdaki gazetelerdeki haber sayısının toplam haber sayısına oranı ise %18’dir. Bu sonuçlara göre de niceliksel olarak kırmızı kategorideki gazetelerin, sarı kategorideki gazetelere nazaran, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’ni getirecek olan anayasa değişikliği konusuna ve sistem tartışmalarına daha fazla önemiyet verdiği görülmektedir.

Tablo 3. İlgili Haberlerin Aylara Göre Dağılımı

GAZETELER	OCAK	ŞUBAT	MART	NİSAN(15 gün)	TOPLAM
SABAH (S)	29	44	58	35	166
YENİ ŞAFAK (S)	33	39	72	46	190
STAR (S)	52	67	75	51	245
YENİ AKİT (S)	40	36	73	48	197
HABERTÜRK (M)	53	55	75	57	240
HÜRRİYET (M)	22	35	44	20	121
SÖZCÜ (K)	33	50	71	53	207
CUMHURİYET (K)	56	61	77	51	245
MİLLİ GAZETE (K)	18	22	11	11	62
YENİ ÇAĞ (K)	94	88	104	68	354
TOPLAM	430	497	660	440	2027

Tablo 3 incelendiğinde, ulusal basında sistem değişikliğine yahut referandum sürecindeki tartışmalara yönelik yapılan haberlerin seçim yaklaştıkça sıklığına varılmaktadır. Seçilen gazeteler sistem değişikliğinin oylanacağı halk oylaması yaklaştıkça bu konuya yönelik haberlere verdiği önemiyeti artırmışlardır.

3.6.2. Haberlerin Konumu

Bu kısımda, incelemeye konu gazetelerde çıkan haberlerin sürmanşet veya manşet şeklinde konularına bakılmıştır.

Tablo 4. Haberlerin İlk Sayfa İçerisindeki Konuları

GAZETELER	SÜRMANŞET	MANŞET	DİĞER	TOPLAM
YENİ ÇAĞ (K)	18	50	286	354
STAR (S)	38	43	164	245
CUMHURİYET (K)	0	32	213	245
HABERTÜRK (M)	1	31	208	240
SÖZCÜ (K)	13	48	146	207
YENİ AKİT (S)	20	47	130	197
YENİ ŞAFAK (S)	38	21	131	190
SABAH (S)	2	45	119	166
HÜRRİYET (M)	0	5	116	121
MİLLİ GAZETE (K)	15	7	40	62
TOPLAM	145	329	1553	2027

Tablo 4'e göre toplam tespit edilen 2027 haberin 145'i sürmanşetten, 329'u manşet kısmından ve 1553 adeti de ilk sayfanın sürmanşet ve manşet dışında kalan bölümlerinden yayımlanmıştır. Bu bulgulara göre Star ve Yeni Şafak gazeteleri 38'er sürmanşet haberi ile sürmanşet sıralamasında birinci sıradadırlar. Manşet sıralamasında da Yeniçağ gazetesi 50 haberle birinci sıradadır. Dolayısıyla Yeniçağ, Star, Yeni Akit ve Sözcü gazetelerinin niceliksel olarak diğer gazetelere göre Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi konusuna daha fazla önem attiklerini görülmüştür.

Tablo 5. Gazete Kategorilerine Göre Haber Konumu

GAZETELER	SÜRMANŞET	MANŞET	DİĞER	TOPLAM
SARI	98	156	544	798
MAVİ	1	36	324	361
KIRMIZI	46	137	685	868
TOPLAM	145	329	1553	2027

Tablo 5'te sarı, mavi ve kırmızı olarak kategorize edilen gazetelere göre haberlerin konuları tespit edilmiştir. Böylece, sarı renk olarak belirlenen AKP hükümetine yakın gazeteler sisteme değişikliğine yönelik süreçte bu konuyla ilgili 98 haberi sürmanşetten, 156 haberi manşetten ve 544 haberi birinci sayfanın diğer kısımlarından yayımlamıştır. Kırmızı renk olarak belirlenen muhalif gazetelerde ise konuya ilişkin 46 haber sürmanşetten, 137 haber manşetten ve 685 haber birinci sayfanın diğer kısımlarında yayımlanmıştır. Mavi renkli kategorideki gazetelerde ise toplamda 1 haber sürmanşetten, 36 haber manşetten ve 324 haber diğer kısımlardan yayımlanmıştır.

Tablo 5'te elde edilen sonuçlar ile 16 Nisan'da yapılan referandum sonuçları karşılaştırıldığında, anlamlı bir ilişki ortaya çıkmaktadır. Referandum sonucuna göre 'evet' görüşünde olan taraf kazanırken hükümete yakın gazetelerin konuya yönelik haberleri sürmanşet

ve manşet bölümlerinde daha fazla yayımlanmış olmaları bu ilişkiyi kanıtlamaktadır. Niceliksel açıdan muhalif gazetelerin sistem değişikliğine ve referandum sürecindeki tartışmalara daha fazla ehemmiyet verildiği görülsede haberlerin sunumu ve konumu yönünden sarı kategorideki hükümete yakın gazetelerce ilgili konuya daha fazla ehemmiyet verildiği söylenebilir.

3.6.3. Haberlerin İçeriği

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne geçiş sürecinde ulusal basında yer alan haberlerin içerik analizleri yapılırken AKP hükümetinin yahut 'evet'çi olarak ifade edilen cephenin mensuplarınca verilen demeçler, miting konuşmaları, sisteme yönelik görüşlerini yahut muhalif kesime yönelik itham ve hedef almaları içeren haberler ve evet oyuna yönelik propaganda içeren haberler A kategorisi haberleri olarak belirlenmiştir. Buna karşılık referandumda 'hayır' propagandası yapan muhalif siyasi parti ve grupların demeçlerinin ve siyasi hamlelerinin yer aldığı haberler ve bu parti, grup ya da kişilerin karşı ithamları B kategorisi olarak değerlendirilmiştir. Sistemle yahut referandum süreciyle alakalı yorumsuz olarak yayımlanan haberler ise C kategorisi kapsamına alınmıştır. Kategorilerin sonuncusu olan D kategorisi ise 'tavsiye' niteliğinde, propaganda içermeyen konuşmaların yer aldığı ve çalışmamız boyunca sadece Temel Karamollaoğlu kaynaklı haberlerde rastlanılan içerik türüdür.

Tablo 6. Haber İçeriklerinin Gazetelere Göre Dağılımı

GAZETELER	A	B	C	D	TOPLAM
YENİ ÇAĞ (K)	72	253	29	0	354
STAR (S)	239	0	6	0	245
CUMHURİYET (K)	7	234	4	0	245
HABERTÜRK (M)	139	68	33	0	240
SÖZCÜ (K)	8	194	5	0	207
YENİ AKİT (S)	191	0	4	2	197
YENİ ŞAFAK (S)	185	0	5	0	190
SABAH (S)	162	0	4	0	166
HÜRRİYET (M)	63	42	16	0	121
MİLLİ GAZETE (K)	4	17	21	20	62
TOPLAM	1070	808	127	22	2027

Tablo 6'da görüleceği üzere ulusal basında A kategorisi haberleri konuya ilişkin toplam tespit edilen haberlerin yarısından fazlasını oluşturmaktadır. Nitekim A kategorisi haberlerinin toplam haber içerisinde yaklaşık olarak % 52,8'lik bir yeri olduğu görülmektedir. İkinci sırada B kategorisi haberlerinin toplam haberler içerisinde yaklaşık % 39,9'lik bir dilime sahip olduğu, C kategorisinin yaklaşık %6,3 ve D kategorisi haberlerinin %1'lik bir yer tuttuğu tespit edilmektedir. Tablo 6 üzerinden çıkarılabilecek bir başka sonuç ise sarı kategoride yer alan hükümet yanlısı gazetelerin 'B' kategorisi haberlerine hiçbir şekilde yer vermediğidir. Dolayısıyla referandum sürecinde 'hayır' propagandasına Yeni Şafak, Sabah, Yeni Akit ve Star gazetelerinin hiç yer vermediği görülmektedir. Böylece hükümet destekçisi oldukları savı ispat olunmaktadır. Buna karşılık Cumhuriyet ve Sözcü gazetelerinde de A kategorisine oldukça az miktarda yer verildiği ve 'evet' propagandasına fırsat vermek istemedikleri görülmektedir. İlgili tablolara göre D türü haberlerin de tamamına yakını Milli Gazete'de yayınlanmıştır.

Tablo 7. Gazete ve Haber İçeriği Kategorilerine Göre Dağılım Rakamları

GAZETELER	A	B	C	D	TOPLAM
SARI	777	0	19	2	798
MAVİ	202	110	49	0	361
KIRMIZI	91	698	59	20	868
TOPLAM	1070	808	127	22	2027

Tablo 7’de gazete kategorileri ve haber içerikleri kategorilerinin karşılaştırılması imkânı bulunmaktadır. Bu tabloya göre A türü haberlerin % 38,3 oranıyla birlikte en çok sarı kategorideki gazetelerde yer aldığı tespit edilebilmektedir. Bununla birlikte B türü haberlerin de % 34,4 oranıyla en çok kırmızı kategorideki gazetelerde yer bulduğu söylenebilmektedir. Haber içeriklerinin kategorize edilerek yer aldığı tablolarda dikkati çeken bir başka nokta ise ‘mavi’ renk olarak belirlenen, liberal yaklaşımlı gazetelerin A türü haberlere B türü haberlerine kıyasla çok daha fazla yer verdiğidir. Bir başka ifadeyle Habertürk ve Hürriyet gazetelerinin toplamda 202 adet ve toplam haberler içerisinde %10 oranla A türü habere yer verirken 110 adet ve toplam haberler içerisinde % 5,4 oranla B türü habere yer vermiştir. Bu rakamlara göre Mavi kategorideki gazetelerin evet ve hayır propagandalarına, sistem tartışmalarındaki taraflara dengeli bir şekilde yer vermediği, sistemin değişikliğini olumlayan bir yaklaşımda olduğu ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’ne yönelik yapılan referandum ile Habertürk ve Hürriyet gazetelerinin haber içeriği noktasındaki sonuçları arasında da anlamlı bir ilişki bulunduğu gözlemlenmiştir.

3.6.4. Siyasal Aktörlerin Haber Dağılımı

Gazetelerde yayımlanan haberlerin kurgulanmasında önemli unsurlardan biri de haber kaynaklarıdır. Gazeteler haberlerini kaynaklar üzerinden kurgulayarak okurlarına sunmaktadırlar. Türkiye’de siyasi lider ve aktörler, partilerin kurumsal kimliğinden daha fazla öne çıktığı için çalışmada haber kaynağı olarak siyasi partiler değil, siyasi aktörler seçilmiştir.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’nin yürürlüğe girmesini destekleyen aktörler Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, dönemin başbakanı Binali Yıldırım, MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, AKP ve MHP milletvekillerinin, Cumhurbaşkanı danışmanlarının dâhil edildiği ‘diğer evetçi siyasiler olarak belirlenmiştir. Sistemin onaylanmasını istemeyen aktörler ise CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, MHP’den ihraç edilen Meral Akşener, Yusuf Halaçoğlu, Sinan Ogan ve Atilla Kaya gibi isimlerin olduğu ‘muhalif milliyetçiler’, CHP milletvekillerini ve diğer muhalif siyasetçileri kapsayan ‘diğer hayırcı siyasiler’ olarak belirlenmiştir. Bunların dışında ise akademisyenler, diğer sivil unsur ve Sivil Toplum Kuruluşları (STK) ve Türkiye Barolar Birliği (TBB) Başkanı Metin Feyzioğlu için de tespitler yapılmıştır.

Çalışmada aktörlerin demeçleri, miting konuşmaları, basın açıklamaları veya röportajları baz alınmıştır. Bu noktada aktörlerin referanduma yahut sistem değişikliğine yönelik hiçbir ifadesinin yer almadığı haberler kayda alınmamıştır. Buna karşılık siyasilerin miting konuşmalarının yayımlandığı haberler içerisinde sisteme yahut referanduma yönelik hiçbir ifade yer almasa da konuya ilişkin haberlere dahil edilmiştir. Ayrıca siyasilerin rakiplerine yönelik sistem tartışmalarına ilişkin itham, tenkit ve tezyif içeren açıklamaları da haberler arasına dâhil

edilmiştir. Bununla sisteme yönelik haberlerin ve tartışmaların hangi oranda ve ne derece sağlıklı yapıldığı edilmeye çalışılmıştır.

Tablo 8. Aktörlerin Demeçlerinin Gazetelere Göre Dağılımı

GAZETELER	ERDOĞAN	YILDIRIM	BAHÇELİ	KILIÇDAROĞLU	MUH. MİLL.	D.EVETÇİ	D.HAYIRCI	DİĞER
SABAH (S)	49	56	8	0	0	8	0	21
YENİ ŞAFAK (S)	34	44	13	4	0	17	0	21
STAR (S)	44	57	11	0	0	24	1	17
YENİ AKİT (S)	44	50	15	2	0	24	2	16
HABERTÜRK (M)	38	54	22	53	1	19	13	1
HÜRRİYET (M)	25	23	10	36	0	4	2	3
SÖZCÜ (K)	7	6	2	23	29	5	36	26
CUMHURİYET (K)	5	5	5	45	9	2	34	41
MİLLÎ GAZETE (K)	2	1	1	1	0	0	24	1
YENİ ÇAĞ (K)	27	23	17	47	111	12	19	31
TOPLAM	275	319	104	211	150	115	131	178

Tablo 8’de gazetelere göre aktörlerin demeçlerine yer verilme rakamları görünmektedir. Tabloya göre ulusal basında demeç ve ifadelerine en çok yer verilen aktörün 319 adetle Binali Yıldırım olduğu tespit edilmektedir. 57 kez Binali Yıldırım’ın açıklamalarına yer veren Star gazetesinin, dönemin başbakanına en çok yer açan gazete olduğunu söylemek mümkündür. Bu süreçte sistem değişikliğine öncülük eden Recep Tayyip Erdoğan’ın ise toplamda 275 kez konuşmalarına yer verildiği görülmektedir. Tespitlere göre bu süreçte Sabah gazetesi 49 adet haber ile Recep Tayyip Erdoğan’ın açıklamasına en çok yer veren gazete olmuştur. Türk tipi Başkanlık sisteminin meclise getirilmesini talep eden ve sürecin başlamasını sağlayan Devlet Bahçeli’nin ifadelerine toplamda 104 kez yer verilmiştir. Devlet Bahçeli’nin açıklamalarına ulusal basında en çok yer veren gazete Habertürk olarak tespit edilmiştir. CHP Genel Başkanı ve ‘hayır’ cephesinin başrolündeki Kemal Kılıçdaroğlu’nun ise ulusal basında ilgili süreçte 211 kez açıklamasına yer verilmiştir. CHP Genel Başkanı’na en çok yer veren gazete ise 53 adetle yine Habertürk gazetesi olmuştur. Kemal Kılıçdaroğlu bu süreçte Star ve Sabah gazetelerinde kendisine hiç yer bulamazken Yeni Şafak ve Yeni Akit gazetelerinde de açıklamaları itham ve tezyifle karşılanmıştır. Nitekim mezkur gazetelerin B türünde hiçbir habere yer vermezken Kılıçdaroğlu’na yer vermiş olmaları bu durumu ispat eder niteliktedir. MHP’den anayasa değişikliği sürecinde ihraç edilen ‘muhalif milliyetçi’ grubun üyelerinin açıklamalarına 150 kez yer verildiği tespit edilmiştir. Sarı kategorideki hükümete yakın gazetelerde hiçbir şekilde yer bulamayan muhalif milliyetçi grup mensupları, kendi siyasi görüşlerine yakın olan Yeniçağ gazetesinde 111 kez yer bulabilmişlerdir. Yeniçağ gazetesinin de haber kaynakları içerisinde en çok ‘muhalif milliyetçi’ gruba yer vermesi bu ilişkiyi açıklamaktadır.

İçerisinde AKP ve MHP milletvekilleri ile Cumhurbaşkanı danışmanlarının yer aldığı ‘diğer evetçi’ siyasilere açıklamalarına 115 noktada yer verildiği görülürken içerisinde CHP, HDP milletvekilleri ve Saadet Partisi Genel Başkanı Temel Karamollaoğlu’nun yer aldığı ‘diğer hayırcı’ grubun açıklamalarına ise 131 noktada yer verilmiştir. Ayrıca içerisinde Metin Feyzioğlu, Sabih Kanadoğlu, İlker Başbuğ gibi isimlerin, 15 Temmuz gazilerinin, vatandaşların, futbolcuların, sanatçıların, yazar ve akademisyenlerin olduğu ‘diğer’ grubunda ise toplam 178 açıklama tespit edilmiştir. Türkiye Barolar Birliği Başkanı Metin Feyzioğlu’nun açıklamalarına da toplamda 19 kez olmak üzere sadece muhalif kırmızı kategori gazetelerinde rastlanılmıştır.

Tablo 9. Gazete Kategorilerine Göre Aktörlerin Demeç Dağılımları

GAZETELER	ERDOĞAN	YILDIRIM	BAHÇELİ	D.EVET	KILIÇDA	MUH. MİLL	D.HAYIR	DiĞER
SARI	171	207	47	73	6	0	3	75
MAVİ	63	77	32	23	89	1	15	4
KIRMIZI	41	35	25	19	116	149	113	99
TOPLAM	275	319	104	115	211	150	131	178

Gazetelerin siyasi görüşlerine göre kategorize edilerek yapılan tabloya göre sarı kategorideki hükümete destek veren gazeteler siyasi görüşlerine paralel olarak en çok ‘evet’ propagandası yapan siyasi aktörlere yer vermişlerdir. Buna karşılık hayır cephesindeki aktörlere çok az yer vermiştir. Bu haberler ise itham ve tezyif amaçlı olarak yayımlanmıştır. Sarı kategori gazetelerine yönelik bu sonuçlar, haber türünde B kategorisine hiç yer vermeme sonucuyla uyusmaktadır.

Hayır propagandasına destek veren kırmızı kategori gazeteleri ise en çok Kılıçdaroğlu, muhalif milliyetçiler ve diğer hayırcı siyasetçilere yer vererek referandum sürecinde seçmeni etkilemeye çalışmıştır. Fakat kırmızı kategori gazeteleri evet propagandası yapan aktörlere oldukça fazla yer vermiştir.

Mavi kategori gazeteleri olan Habertürk ve Hürriyet, referandum sürecinde evet yönünde haberlere ağırlık vermesine paralel olarak bu çizgideki aktörlere daha fazla yer vermiştir.

3.6.5. Haber İçeriklerinde Sık Kullanılan Kelimeler

Haber içeriklerinde yeni hükümet sistemin anlatılmasında önem taşıyan parametrelerden biri de belirli kelimelerin kullanım sıklığıdır. Kelimelerin kullanım sıklıkları, sistem tartışmalarına ve referandum sürecine yönelik haberlerin yönünü tespit etmede önemli bir göstergedir.

Tablo 10. Gazetelerde Referandum Sürecinde En Sık Kullanılan Kelimeler

GAZETELER	Referandum	Anayasa Değişikliği	Evete	Hayır	Cb Sistemi	Cb Hükümet Sistemi	Başkanlık
SABAH (S)	54	33	139	53	14	7	11

YENİ ŞAFAK (S)	104	20	171	40	14	6	7
STAR (S)	60	37	161	101	46	1	8
YENİ AKİT (S)	78	44	137	96	21	8	8
HABERTÜRK (M)	82	43	129	129	17	3	11
HÜRRİYET (M)	45	31	51	56	2	0	5
SÖZCÜ (K)	77	17	171	223	7	0	53
CUMHURİYET (K)	143	93	116	325	2	0	17
MİLLİ GAZETE (K)	45	23	26	22	4	2	14
YENİ ÇAĞ (K)	138	77	102	167	2	0	33
TOPLAM	826	418	1203	1212	129	27	167

Tablo 10'a göre 01 Ocak 2017 ile 15 Nisan 2017 tarihleri arasında içerik analizine tabi tuttuğumuz gazetelerin sistem değişikliğine ve referandum sürecine yönelik haberlerinde toplamda en çok 1212 adet ile 'hayır' kelimesi kullanılmıştır. Bununla birlikte ikinci olarak en çok 1203 adetle 'evet' kelimesine yer verilmiştir.

Tablo 10'da dikkat çekici bir başka nokta ise yeni hükümet sisteminin ismi olan 'Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi' ifadesi 27 kez kullanılarak belirlenen kelimeler arasında en alt sırada yer alırken 'Cumhurbaşkanlığı Sistemi' ifadesine de 129 kez yer verilmiştir. Öte yandan sistemin gerçek ismi ve karşılığı olmayan 'başkanlık' ifadesi 167 kez kullanılmıştır. Hürriyet, Sözcü, Cumhuriyet ve Yeniçağ gazetelerinin ise 'Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi' ifadesine hiç yer vermedikleri dikkat çekici sonuçlardan biridir. Sistem tartışmalarına yönelik yapılan haberlerde 'referandum' kelimesinin daha sık kullanılması ile tartışma sürecinin seçimle bağdaştırılarak bir rekabet ortamına yol açmasının amaçlandığı görülmektedir.

Tablo 11. Gazete Kategorilerine Göre Kelimelerin Kullanımı

	Referandum	Anayasa Değişikliği	Evet	Hayır	Cb Sistemi	Cb Hükümet Sistemi	Başkanlık
SARI	296	134	608	290	95	22	34
MAVİ	127	74	180	185	19	3	16
KIRMIZI	403	210	415	737	15	2	117
TOPLAM	826	418	1203	1212	129	27	167

Tablo 11'de gazete kategorilerine göre kelimelerin ve ifadelerin kullanım rakamları verilmiştir. Bu tabloya göre kırmızı kategori gazetelerinin Cumhurbaşkanlığı Sistemi veya Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ifadesinden ziyade başkanlık ifadesini kullanarak haberlerini sunduğu görülmektedir. Buna mukabil sarı kategori gazeteleri sistemin gerçek isimlerini, başkanlık ifadesine nispetle daha çok tercih ettikleri tespit edilebilmektedir.

Evet ve hayır kelimelerinin kullanım dağılımına bakıldığında ise kategorilerine uygun olarak sarı kategorinin 'evet' kelimesini, kırmızı kategorinin ise 'hayır' kelimesini daha çok kullandığı gözlemlenmiştir. Öte yandan B türü habere hiçbir şekilde yer vermeyen sarı kategori gazetelerinde 290 kez hayır kelimesi kullanılmıştır. Bu sonuç, konuyla ilgili haberlerde 'hayır' propagandası yapan aktörlere karşı ciddi bir tenkit, tezyif ve tahkirin yapıldığının bir başka

ispatıdır. Aynı şekilde kırmızı kategoride yapılan konuya ilişkin haberlerde 415 adet ‘evet’ kelimesinin kullanılması da ‘evet’ propagandasına karşı yapılan tenkit ve ithamların ne derece fazla olduğunu göstermektedir. Bu durum sistem tartışmalarının sağlıklı bir şekilde, gerçek mahiyetinin ortaya koyularak yapılamadığının bir başka göstergesi olmuştur.

Tablo 11’e göre Mavi kategoride ise ‘evet’ ve ‘hayır’ kelimeleri ile sistemin gerçek ismi ile başkanlık ifadesinin de birbirine yakın oranda dağıldığı görülmektedir. Referandum sürecine ve sistem değişikliğine ilişkin haberlerde darbe, darbeci, terör, terörist, terör örgütleri, 15 Temmuz gibi ifadelerle birlikte FETÖ, PKK, PYD gibi terör örgütlerinin isimlerinin de sıkça zikredildiği görülmüştür. Sistem değişikliği konusunda seçmeni ikna sürecinde ‘evet’ propagandası yapan siyasi aktörler bu kelimeleri pek çok kez kullanmayı tercih etmişlerdir.

Tablo 12. Gazetelere Göre Darbe, Terör, 15 Temmuz Kelimeleri ve Terör Örgütlerinin İsimlerinin Kullanımı

GAZETELER	Darbe vs	Terör vs	15. Temmuz	Fetö-Pkk vb
SABAH (S)	13	25	18	32
YENİ ŞAFAK (S)	18	10	8	11
STAR (S)	22	7	25	38
YENİ AKİT (S)	19	22	14	46
HABERTÜRK (M)	9	0	0	0
HÜRRİYET (M)	3	3	3	8
SÖZCÜ (K)	1	12	0	5
CUMHURİYET (K)	1	11	0	2
MİLLİ GAZETE (K)	0	0	0	0
YENİ ÇAĞ (K)	0	1	0	6
TOPLAM	86	91	68	148

Tablo 12, referandum sürecinde yeni hükümet sistemi tartışmalarının hangi boyutlarda yapıldığına dair önemli ipuçları veren bir tablodur. Türkiye’de yeni hükümet sisteminin tekrar gündeme gelmesi ve meclise taşınması 15 Temmuz 2016 FETÖ Kalkışmasından sonra gerçekleştiği dikkate alındığında Tablo 12’nin mahiyeti daha anlaşılır hale gelmektedir.

Tablo 12’de çalışma için seçilen 10 gazetede, FETÖ, PKK, Pennsylvania, Kandil gibi terör örgütlerinin isimleri ve onların liderlerine çağrışım yapan ifadeler 148 haberde kullanılmıştır. Ayrıca ‘terör’ ve ‘terör örgütleri’ yahut ‘terörle mücadele’ gibi ifadeler ise toplamda 91 haberde en az birer kez yer almıştır. Öte yandan bu süreçte ‘darbe’ veya ‘darbeci’ gibi ifadeler 86 noktada yer alırken, 68 haberde de en az birer kez ‘15 Temmuz’ ifadesi kullanılmıştır.

Tablo 13. Gazete Kategorilerine Göre Darbe, Terör, 15 Temmuz Kelimeleri Ve Terör Örgütlerinin İsimlerinin Kullanımı

	Darbe vs	Terör vs	15. Temmuz	Fetö-Pkk vb
SARI	72	64	65	127
MAVİ	12	3	3	8
KIRMIZI	2	24	0	13
TOPLAM	86	91	68	148

Tablo 13'ün sonuçlarına göre sarı kategorideki gazetelerin 'darbe', 'terör', '15 Temmuz' ve 'FETÖ-PKK' benzeri ifadeleri en çok kullanan gazeteler olduğu görülmüştür. 15 Temmuz'dan sonra terörle mücadele politikasında silahlı ve fiziki mücadelesini yoğunlaştıran AKP hükümeti, bu durumu ve terör tehditlerini sistem tartışmalarında bir ikna aracı olarak kullanmıştır. Nitekim sarı kategoride kullanılan ifadelerin yoğunluğu buna delalet etmiştir. Sabah, Star, Yeni Şafak ve Yeni Akit gazeteleri bu ikna sürecinde önemli bir aracılık görevi üstlenmiştir. Üstelik bu süreçte 'hayır' propagandası yapan aktörlerin terör örgütleriyle aynı safta olduğu yönündeki ağır ithamlara pek çok kez yer vermişlerdir.

3.6.6. Haber İçeriklerinde Öne Çıkan Argümanlar

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin oylanacağı referandum sürecinde yapılan tartışmalarda sistemin onaylanmasını ve reddedilmesini isteyen taraflar karşılıklı olarak argümanlar geliştirmişlerdir. Bu argümanlar, seçmeni ikna etme çabalarında önemli rol oynamıştır. Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin yönetim metodunu değiştiren bu önemli hadiseye yönelik tarafların kullandıkları argümanların tespiti, tarafların sisteme yönelik beklentileri ve endişelerinin neler olduğunu ortaya koymak açısından önemlidir. Argümanların tespitinde 2 ayrı tablo oluşturulmuştur. Bu tabloların ilkinde sarı ve mavi kategori gazetelerinde Cumhuriyet'in ve 'evet' propagandası yapan tarafın öne çıkan argümanları tespit edilirken, diğer tabloda kırmızı ve yine mavi kategori gazetelerinin 'hayır' propagandası yapan tarafın öne çıkan argümanları tespit edilmiştir. Nitekim yukarıda ilgili bölümde belirtildiği üzere, sarı kategori gazeteleri B türü haberlere hiç yer vermemişler ve böylece bu yönde kullanılan argümanlara da yer açmamışlardır.

Tablo 14. Sarı ve Mavi Kategoride Öne Çıkan 'Evet' Propagandasının Argümanları

	SABAH (S)	STAR (S)	YENİ ŞAFAK (S)	YENİ AKİT (S)	HÜRRİYET (M)	HABERTÜRK (M)	TOPLAM
İstikrar	13	9	5	5	1	8	41
Çift Başlılık Kalkacak	7	5	7	5	2	10	36
Vesayet Bitecek	11	5	4	8	0	1	28
Terör Bitecek	4	4	4	4	1	1	18
Darbeler Bitecek	5	3	3	2	1	2	16
Güçlü Yönetim	6	4	0	2	1	3	16
18 Yaş Övgüsü	4	4	4	4	0	2	16
Güçlü Türkiye	5	4	4	2	0	0	15
Millet İktidarı	3	3	0	5	1	1	13
Krizler Bitecek	6	2	0	3	0	0	11
Kuvvetler Ayrılığı	5	2	0	1	1	0	9
Güçlü Meclis	5	3	0	1	0	1	9
Koalisyonlar Bitecek	2	1	0	2	0	0	5

Tablo 14’te görüleceği üzere Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’nin geçmesini isteyen tarafın en çok kullandığı argüman ‘istikrar’ vurgusu olmuştur. AKP’nin hemen her seçimde en büyük vurgusu olan istikrar kavramı, yeni hükümet sisteminin onaylanmasında da önemli bir yer tutmuştur. 01 Ocak 2017 ile 15 Nisan 2017 arasında yapılan sistem değişikliği tartışmalarında özellikle Recep Tayyip Erdoğan ve Binali Yıldırım’ın kullandığı istikrar vurgusu ile yeni sistemle birlikte erken seçimlerin olmayacağı, gensoru ile hükümetlerin düşürülemeyeceği, iktidara gelen hükümetlerin herhangi bir kesintiyle karşı karşıya kalmayarak yönetimde istikrarın sağlanacağı mesajı verilmiştir.

Sistemin olumlanmasına ilişkin olarak en çok tercih edilen ikinci argüman çift başlılığın ortadan kalkması konusudur. Bu mesajla bir yönetimde hem başbakan hem cumhurbaşkanı olmasının yönetimi hantallaştırdığı ve hükümet ile cumhurbaşkanının farklı siyasi görüşe mensup olmaları durumunda yönetim krizlerinin ortaya çıktığı vurgulanmıştır.

Türkiye’de yaklaşık 18 yıldır iktidarda olan, ilk yıllarında askeri vesayet anlayışıyla mücadele etmiş olan Recep Tayyip Erdoğan öncülüğündeki AKP hükümetlerinin, hemen her seçim kampanyasında kullandığı argümanlardan birine sistem değişikliği tartışmalarında da tekrar başvurmuştur: ‘vesayet bitecek’. Çalışma evreni içerisinde 28 noktada tespit edilen bu mesajla, 15 Temmuz Kalkışmasından sonraki süreçte dini grupların ve askeri cuntaların vesayet anlayışına karşı toplumda hassasiyet geliştiren AKP, bu hassasiyetten referandumda da istifade etmek istemiştir. Vesayet rejimlerinin sonunun geldiği vurgusuyla ilişkili olarak sık kullanılan diğer bir argüman ise ulusal basında ele aldığımız 10 gazetede 16 noktada vurgulandığı tespit edilen ‘darbeler bitecek’ ifadesidir.

Sistem tartışmaları sürecinde yeni sistemin kesin çözüm olacağı konulardan birisinin de ‘terör’ olacağı iddiası incelenen gazetelerde 18 noktada yer almıştır. Uzun yıllardır mücadele verilen terör sorunu Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin ve toplumunun en büyük hassasiyet alanlarından biridir. Son yıllarda terörle mücadelede etkinliği artıran AKP hükümeti, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’ni bu noktada referans göstermiştir. Sistemin istikrar sağlayacağı yönündeki argümanlara ek olarak ‘güçlü yönetim’ argümanının sık kullanıldığı Tablo 14’te görülmektedir. Ayrıca ‘güçlü yürütme’ veya ‘güçlü iktidar’ ifadeleri ‘güçlü yönetim’ kapsamında değerlendirilmiştir. Siyasi aktörler tarafından, yeni hükümet sisteminin güçlü bir yönetimi sağlaması ile hükümetin hızlı kararlar alarak sorunlarla daha iyi mücadele edebilmesi, istikrarın sağlanmasıyla birlikte mücadelenin süreklilik arz etmesi beklentileri seçmene aktarılmıştır.

Referandum sürecinde sistemin değişikliğini isteyen aktörlerce en çok zikredilen konulardan birisi de milletvekili olma yaşının 25’ten 18’e düşürülmesi yönündeki değişiklik maddesidir. Milletvekili yaşının 18’e düşürülmesinin hükümet sisteminde belirleyici bir rolü bulunmamaktadır. Fakat sistem değişikliği tartışmalarında bu değişiklik geniş yer tutmuştur. Özellikle Recep Tayyip Erdoğan’ın 15 Temmuz 2016 gecesi gençlerin tanklara karşı durduğunu, dolayısıyla gençlerin milleti temsil etmeye yetkili olabileceğini dile getirerek eleştirilere verdiği cevaplar sarı kategori gazetelerinde geniş yer tutmuştur. Tablo 14’te görüleceği üzere, milletvekili yaşının 18’e düşürülmesi konusundaki olumlu ifadeler 16 noktada okuyucuya aktarılmıştır.

Tablo 14'e göre sistem değişikliğinin gerçekleşmesini isteyen aktörlerin en çok dile getirdiği argümanlardan biri de 'millet iktidarı' konusu olmuştur. Bu ifade esasında 'hayır' propagandası yapan aktörlere cevaben kullanılmıştır. Hayır propagandası yapan aktörlerin çokça dile getirdiği 'tek adamlık', 'otoriterlik' gibi argümanlara cevap olarak halkın seçtiği bir başkanın tek adam olamayacağı, milletin böyle bir durumda başkandan hesap soracağı ifade edilmiştir. Dolayısıyla yeni sistemin millet iktidarına yol açacağı mesajı verilmiştir.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nde parlamentonun rolüne yönelik olarak tarafların karşılıklı olarak meclisin zayıflayacağı ya da tam aksine güçleneceği yönünde argümanlar kullandığı tespit edilmiştir. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ni getiren anayasa değişikliği ile parlamentoda milletvekili sayısının 550'den 600'e çıkarılıyor olması bu argümanın referansını teşkil etmiştir.

Yeni hükümet sisteminde meclisin zayıf kalması ihtimaline paralel olarak 'kuvvetler ayrılığı' tartışması da kaçınılmaz olmuştur. Sistem değişikliğini destekleyen siyasi aktörlerin yeni sistemde tam bir kuvvetler ayrılığı olacağı noktasındaki açıklamaları da sarı ve mavi kategori gazetelerinde 9 noktada yer almıştır. Öte yandan referandum tartışmalarında 'evet' propagandası yapan siyasi aktörler, getirilen değişiklikte 'fesih' değil 'seçimleri yenileme' yetkisinin olduğunu belirtmişlerdir.

Sistem değişikliğini arzulayan aktörler, yeni hükümet sisteminde Cumhurbaşkanı'na ve meclisin beşte üç çoğunluğuna verilen seçimleri yenileme yetkisinin sistem krizlerini çözmeye yönelik olduğunu iddia etmişlerdir. Bu görüşe paralel olarak yeni sistemle siyasi ve hatta ekonomik krizlerin biteceğini vurgulamışlardır. Tablo 14'e göre de 'krizler bitecek' ifadesi sistem değişikliğine yönelik yapılan propagandalarda ve demeçlerde önemli bir yer tutan argümanlardan olmuştur.

Ulusal basında yer alan 10 gazete üzerinden yapılan incelemede sistem değişikliğini arzulayan siyasi aktörlerin kullandığı tüm argümanların 'istikrarlı yönetim' argümanına endekli olduğu görülmektedir. Yönetimin hiçbir şekilde kesintiye uğramayacağı ve güçlü bir yönetimin sergileneceği beklentisi tüm argümanların içerisinde mündemiç olarak seçmene ve rakiplere arz edilmiştir. Bu durum başta da belirtildiği üzere 15 Temmuz Kalkışmasının etkileri ve Türkiye'nin bölgesel olarak sınırlarında güçlü bir mücadele vermesi gerekliliği ile yakından ilgilidir.

Tablo 15. Kırmızı ve Sarı Kategori Gazetelerinde Öne Çıkan ‘Hayır’ Propagandasının Argümanları

	SÖZCÜ (K)	YENİÇAĞ (K)	CUMHURİYET (K)	MİLLİ GAZETE (K)	HÜRRIYET (M)	HABERTÜRK (M)	TOPLAM
Tek Adam	21	16	43	0	13	14	107
Rejim Değişikliği	5	14	9	0	4	5	37
Kutuplaşma	2	9	1	9	0	0	21
Denetim Mekanizması Yok	2	5	2	4	2	2	17
Fesih Yetkisi Eleştirisi	2	7	1	2	0	5	17
Diktatörlük-Otoriterlik	1	3	10	0	1	0	15
Kuvvetler Birliği	2	4	3	4	0	0	13
Eyalet-Federasyon	4	6	0	0	1	0	11
Meclis Zayıflıyor	2	4	2	1	0	0	9
Partili Cb Eleştirisi	2	3	2	1	0	0	8
Parti Devleti	1	1	2	0	1	2	7
Kararname Eleştirisi	1	2	1	0	2	0	6
18 Yaş Eleştirisi	1	1	2	0	0	0	4

Tablo 15’te sistem değişikliğinin gerçekleşmemesi yönünde irade beyan eden siyasi aktörlerin kırmızı ve mavi kategori gazetelerinde yer verilen argümanların rakamları verilmiştir. Sistem değişikliğinin vatandaşça reddedilmesi yönünde gayret gösteren aktörler ağırlıklı olarak CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu ve MHP’den ihraç edilen muhalif milliyetçi gruptur. Muhalif aktörlerin sistem tartışmalarında en çok kullandığı argüman ise ‘tek adamlık’ olmuştur. Mezkur aktörlerin ‘tek adamlık’ ifadesiyle getirilmek istenen hükümet sisteminde genel olarak yönetimin tek bir kişinin yani cumhurbaşkanının keyfine bırakılacağı, cumhurbaşkanı seçilen kişinin hiçbir fren mekanizmasıyla karşılaşmayarak istediği kararları alacağı, tek başına ülkenin ve toplumun kaderini belirleyeceği ifade edilmek istenmiştir. Ayrıca tek adam yönetiminin demokrasinin uygulanmasına engel olacağı, bu yönetimle toplumun farklı kesimlerinin temsilinin mümkün olmayacağı endişeleri seçmene ve rakiplere aktarılmıştır.

Muhalif aktörlerin sistem tartışmalarında en çok başvurduğu ikinci argüman ise ‘rejim değişikliği’ vurgusudur. Rejim değişikliğine yönelik açıklamalarda Mustafa Kemal Atatürk’ün kurduğu cumhuriyet rejiminin sona ereceğine, cumhuriyetin kazanımlarının yok edileceğine yönelik beyanatlar verilmiştir. Esasında bu ifadelerle, seçmene cumhuriyet rejiminin tehdit altında olduğu ve ‘hayır’ oylarıyla rejime sahip çıkılması gerektiği mesajı verilmek istenmiştir.

Sistem değişikliğinin ülkeye zarar vereceğini düşünen muhalif aktörlerin bir başka endişesi ‘kutuplaşma’ olmuştur. Hem seçim sürecinde Recep Tayyip Erdoğan ve diğer ‘evet’ propagandası yapan aktörlerin ‘hayır’ propagandası yapan aktörlere yönelik itham ve tezyif içeren açıklamaları hem de yeni sistemde seçimi kazanan tarafın her şeyi kazanacağı düşüncesi bu yöndeki beyanlara

başvurulması gerekliliğini doğurmuştur. Özellikle D türü haber olarak tasnif ettiğimiz Temel Karamollaoğlu'nun tavsiye niteliğindeki açıklamalarında bu kaygıya sıkça başvurulmuştur.

Muhafif aktörlerce sisteme yönelik eleştirilerde en çok başvuru bir başka argüman denetim mekanizmasına ve denge-fren sistemine ilişkindir. Denetim mekanizmasının olmadığı yönündeki açıklamalar Tablo 19'a göre 17 noktada tespit edilmiştir. Bu ifadeyle cumhurbaşkanının yetkilerini sınırlandıracak, cumhurbaşkanına karşı zorlayıcı bir etkide bulunacak herhangi bir unsurun bulunmayışı vurgulanmak istenmiştir.

Yeni hükümet sistemi ile birlikte diktatörlüğün veya otoriter bir yönetimin ortaya çıkacağı iddiası muhalif aktörlerin fazlaca kullandığı argümanlardan biridir. Diktatörlük argümanına ilişkin olarak dikkat çeken örneklerden biri 29 Ocak 2017 tarihli Cumhuriyet gazetesinin manşet haberidir. 'Bu kadar yetki diktatör yapar' başlıklı haberde 18 baro başkanının ortak açıklamasına yer verilmiştir. Diktatörlük kuvvetlerin yürütmeye birleşmesi, yürütme kuvvetini elinde bulunduranların hem kanun koymasına hem de kendi koyduğu kanunların yürütülmesini sağlamak anlamına gelmektedir (Gözler, 2009: 85). Bu anlamda muhalif aktörler cumhurbaşkanı seçilecek kişinin tüm yetkileri elinde bulundurarak keyfi bir yönetim sergileyeceği iddiasında bulunmuşlardır. Bu durumu 'diktatörlük gelecek' mesajıyla sert bir yaklaşımla seçmene aktarmışlardır.

Diktatörlük iddiasına paralel olarak muhalif siyasi aktörler yeni sistemle birlikte 'kuvvetler birliği'nin gerçekleşeceğine yönelik bir argümanı daha kullanmışlardır. Sarı ve mavi kategori gazetelerinde 13 noktada dile getirildiği tespit edilen kuvvetler birliği argümanı tek adamlık ve diktatörlük argümanlarıyla ilişkilidir.

Yasama, yürütme ve hatta yargı gücünün cumhurbaşkanında birleşeceğine yönelik açıklamalara 'evet' propagandası yapan aktörler, milletin seçtiği bir kişinin diktatör veya tek adam olamayacağı yönünde açıklamaları ile cevap vermiştir. Anayasa değişikliğine göre yasama yetkisinin cumhurbaşkanına verileceğine dair herhangi bir ibare bulunmamaktadır. Fakat cumhurbaşkanının yüksek yargı organlarına belirli bir oranda yapacağı atamaların kuvvetler birliği tartışmalarının merkezinde yer almıştır.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne yönelik bir başka endişe konusu ise 'eyalet ya da federasyon yönetimi' olmuştur. Muhafif aktörlerin başkanlık sisteminin 'eyalet' yönetimi getirdiğine ve AKP'nin eyalet sistemini getirme niyetinde olduğuna dair açıklamalarına sarı ve mavi kategori gazetelerinde 11 noktada yer verildiği görülmüştür. İlgili anayasa değişikliğinde ise eyalet yönetimi ile ilgili bir madde bulunmamaktadır. 16 Nisan'a yakın bir süreçte hız kazanan eyalet tartışmalarının asıl nedeni Cumhurbaşkanının Danışmanı olan Şükrü Karatepe'nin eyalet sisteminin düşünülebileceği yönündeki açıklamalarıdır. Eyalet sistemi konusundaki eleştirel açıklamalara ise milliyetçi bir çizgiye sahip olan Sözcü ve Yeniçağ gazetelerinde daha fazla yer verildiği görülmüştür.

Evet propagandası yapan siyasi aktörlerin 'güçlü meclis' argümanına karşılık muhalif aktörler meclisin zayıflayacağı yönünde beyanlar vermişlerdir. Sarı ve mavi kategori gazetelerinde toplamda 9 noktada yer aldığı tespit edilen 'meclis zayıflıyor' mesajı ile cumhurbaşkanının meclis karşısında güçleneceği ve meclis üyelerinin temsil noktasında bir öneminin kalmayacağı vurgulanmaya çalışılmıştır.

Partili cumhurbaşkanlığı ve parti devleti eleştirileri ise yine muhalif aktörlerin önemli bir argümanı olmuştur. İncelenen gazetelerde yeni hükümet sisteminin halk tarafından onanması durumunda cumhurbaşkanının tarafsız olmayacağı ve sistemin parti devleti anlayışına evrileceği vurgusuna toplamda 15 kez yer verilmiştir.

Referandum sürecinde sistem tartışmalarında bir başka konu ise cumhurbaşkanına kararname çıkarma yetkisinin verilmesidir. Parlamenter sistemde Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi Bakanlar Kuruluna aitken, yeni hükümet sistemiyle Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi adı altında bu yetki cumhurbaşkanına tanınmıştır. Muhalif aktörler cumhurbaşkanının keyfi kararlar alabileceğini, Anayasa Mahkemesi'ne yaptığı atamalar nedeniyle bu kararnamelerin anayasal denetiminin zayıf olacağını ifade eden açıklamalarda bulunmuşlardır. Sistem değişikliğini isteyen aktörler Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin yürütmenin hızlı karar almasını sağlayacağını ifade ederek bu konuyu savunmuşlardır.

Tablo 15'e göre son olarak sarı ve mavi kategori gazeteleri içerisinde 4 noktada tespit edilen milletvekili yaşının 18'e düşürülmesine yönelik eleştiriler yer almıştır. Bu konu hükümet sisteminde belirleyici olmamasına rağmen tartışmalarda yer almıştır. 18 yaşında bir gencin henüz temsil kabiliyetine sahip olamayacağını ifade eden muhalifler, gençlerin ülke ekonomisi üzerindeki rolüne ilişkin eleştirilerde bulunmuşlardır.

Gazetelerin referandum sürecinde sistem tartışmalarına yönelik yaptığı haberlerin kategori rakamlarından yola çıkarak kesin çizgilerle siyasi görüşlere yakınlık gösterdiklerini tespit etmiştik. Gazeteler sadece yaptıkları haber sayıları üzerinden değil haber içerikleri açısından da net bir şekilde ayrılmıştır. Buradan hareketle referandum sürecinde gazetelerin inisiyatif olarak siyasi aktörlere nazaran seçmeni duygusal olarak daha fazla etkileme becerisi gösterdikleri söylenebilir. Her gazetenin yakınlık gösterdiği siyasi tarafa yönelik daha fazla haber yaptığı, karşı siyasi tutumdaki aktörlere yer verilmediği, hatta zaman zaman hedef alındığı, herhangi bir siyasi tarafa doğrudan bir yakınlık göstermeyen gazetelerin bu süreçte daha dengeli bir haber politikası izlediği fakat iktidar partisi aktörlerine söylem ve görsel olarak daha fazla alan açtıkları araştırma bulgularına bakılarak söylenebilir.

4. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi, ülkemizde uzun yıllardır uygulanan parlamenter sistemin dinamiklerini birçok yönüyle ortadan kaldırarak Türkiye'de yasama-yürütme ilişkisini önemli bir boyutta değiştirmiştir. Bu değişiklik süreci ise önemli tartışmalara sahne olmuştur. Yeni hükümet sistemine yönelik hadiselerin, tartışmaların ve demeçlerin aktarılmasında da ulusal basın organları önemli bir rol oynamıştır. İletişim araçlarının kitleselleşmesi nedeniyle medya ve basın organları giderek propaganda araçlarına dönüşmeye başlamışlardır.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi konusu da Türkiye'de ulusal gazeteler için son derece önem arz etmiştir. Nitekim hem 16 Nisan 2017 referandumu öncesi dönemde Türkiye'de sistem tartışmalarının seçmene aktarılmasında gazetelerin yönlendirici etkileri olmuştur. Haber sayısı verilerine göre 2017 referandumu sürecinde konuya ilişkin olarak 354 haber ile Yeniçağ gazetesinin en çok haber yapan gazete olduğu tespit edilmiştir.

Sistem değişikliğine ilişkin haberlerde referandum sürecinde en mutedil gazete olarak Milli Gazete dikkat çekmiştir. Milli Gazete’de her ne kadar Saadet Partisi Genel Başkanı Temel Karamollaoğlu’nun açıklamalarına sıkça yer verilip diğer liderlere yer verilmemesine rağmen haber sayısı ve sistem değişikliğine yönelik tutumlarda daha geri planda kalmıştır. Referandum süreci boyunca sistem değişikliği ile alakalı yalnızca 62 haber yapan Milli Gazete, en çok tarafsız ve tavsiye niteliğinde haberlere yer vermiştir.

İçerik analizi sonucunda, Sarı kategori gazetelerinin muhalefet kanadındaki açıklama, değerlendirme ve demeçlere hiçbir şekilde yer vermediği, buna ek olarak muhalif durumundaki siyasi aktörlere karşı tezyif ve tahkir barındıran pek çok haber yayınladıkları görülmüştür. Öte yandan Kırmızı kategori gazeteleri en çok B türü haberlere yer vermesine karşılık özellikle referandum sürecinde az da olsa sistem değişikliğini isteyen aktörlere yer vermiştir.

Referandum sonuçlarına göre % 51,18 oranında ‘evet’ oyunun üstün gelmesi ile bu süreçte evet kampanyası yürüten aktörlere ulusal basında % 54, 7 oranında yer açılması arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Buradan hareketle toplam oyların yarısından biraz fazlası ile Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’ne geçilecek olmasında ulusal basının tutumunun belirleyici bir unsur olduğunu düşündürmüştür. Ayrıca referandum sürecinde parlamenter sistemin son başbakanı Binali Yıldırım’ın da en çok çaba sarf eden aktör olduğu da dikkat çekici bir bulgudur.

Türkiye’de Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi üzerine siyasi aktörlerce seçmen karşısında sağlıklı bir tartışma yapılabilmiş midir sorusuna cevap arayan bu içerik analizi çalışmasında Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi konusuna ulusal basının ehemmiyet vermesinin yanında gazetelerin haberlerin sunumundaki gösterdikleri tutumlar sistemin onaylanması konusunda belirleyici olduğu görülmüştür. Dolayısıyla bu süreçte Star, Yeni Şafak, Sabah ve Yeni Akit gazetelerinin sistem değişikliğinin onaylanmasını isteyen siyasi aktörlerin; Cumhuriyet, Sözcü, Milli Gazete ve Yeniçağ gazetelerinin de muhalif aktörlerin propaganda aracı olarak rol üstlendikleri görülmüştür. Böylece çalışmanın başında gazeteler için yapılan kategorik değerlendirme ile araştırma sonuçları bağdaşmıştır. Gazetelerin rakip olarak gördükleri siyasi aktörlerin haberlerine, propagandalarına, kullandığı argümanlara neredeyse hiçbir şekilde yer vermemiş olmaları ve buna karşılık destekledikleri aktörlere ve görüşlere çok geniş bir şekilde yer vermeleri bu durumun en önemli göstergesi olmuştur.

Türkiye’de gazetelerin bu denli kutuplaşmış olması ve rakip olarak görülen aktörlere hiçbir şekilde alan açılmaması, sistem tartışmalarının sağlıklı bir şekilde yapılıp yapılmadığı konusunda önemli bir ipucu olmuştur. Sisteme yönelik tartışmalar ve bu tartışmalarda kullanılan argümanların seçmene sağlıklı bir şekilde aktarılmasının yolu kitle iletişim araçlarının tutumundan geçmektedir. Çalışma kapsamında ele alınan ulusal gazetelerin Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi konusunda sağlıklı bir yaklaşım içerisinde olmadıkları ve sağlıklı bir tartışma alanı yaratmadıkları görülmüştür.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’ne yönelik haberlerde önemli parametrelerden biri de siyasal aktörlerin ön plana çıkardığı argümanlardır. Sistem tartışmalarında siyasilerin hangi argümanları ön plana çıkardıkları, tartışmaların sağlıklı bir şekilde seçmene aktarılıp aktarılmadığını ortaya koymak açısından önem arz etmiştir. Seçim süreçlerinde kullanılan argümanlar seçmeni ikna etmeye yönelik propagandaların da temel taşlarını oluşturmuştur.

Sistemin teknik konularına yönelik argümanların yanında her iki tarafın da gerçekçi olmayan, duygusal argümanlara başvurduğu görülmüştür. Muhalif aktörlerin bir hükümet sistemi değişikliği karşısında ‘rejim değişikliği’ ifadelerine sıkça başvurması ve AKP ile MHP’li siyasilerin ‘darbeler bitecek’ veya ‘terör bitecek’ gibi ifadeleri bir hükümet sisteminin garanti veremeyeceği bilinmesine rağmen dile getirmeleri bu konudaki önemli örneklerdir. ABD dışındaki ülkelerde uygulanan başkanlık modelinin farklı uygulamalarında darbelerin sona ermediği aksine yönetime daha fazla müdahale edildiği görülmüştür.

Türkiye’de Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’ne yönelik yapılan haberlerin içerik analizinde tespit edilen ikna argümanları, önemli bir yere sahip olmuştur. Türkiye’nin yönetim düzenini değiştirecek bir anayasa değişikliği sürecinde kullanılan argümanlar seçmen nezdinde belirleyici olmuştur. Evet kampanyası yürüten aktörlerin istikrar konusuna odaklı propaganda süreçleri sonuçlara etki ederken muhalif aktörlerin tek adam, diktatörlük gibi konulara odaklı propaganda süreçleri sonuç vermemiştir. Fakat bu süreçte ulusal düzeydeki gazetelerin sağlıklı bir tartışma mecrası yaratmaması ve siyasi aktörlerin hükümet sistemine yönelik tartışmalarda bazı konuları gölgelemesi, sahih argümanlardan uzaklaşılması ve çarpıcı noktalara yeteri kadar temas edilmemesi Türkiye’de Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’ne yönelik bir tartışmanın yapılamadığını göstermiştir.

KAYNAKÇA

- Akçakaya M. & Özdemir A. (2018). Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi ve siyasal istikrar. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi*, 53(3), 922-944.
- Bektaş, E. (2019). Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde yasama-yürütme ilişkisi ve bu sistemin Türkiye demokrasisine etkileri. *Yasama Dergisi*, (39), 199-218.
- Eren, V. & Akıncı, B. (2018). Yasama ve yürütme ilişkileri açısından başkanlık ve cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin karşılaştırılması, Yüksel Demirkaya (Ed.). *Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi: Kamu Yönetiminde Değişim içinde*, (ss.38-73), İstanbul: Hiperyayın.
- Gözler, K.(2009). *Anayasa hukukuna giriş: Genel esaslar ve Türk anayasa hukukuna giriş*. Bursa: Ekin.
- Gözler, K.(2017). *Elveda anayasa*. Bursa: Ekin.
- Küçük, A. (2017). Yeni anayasa değişikliği ile getirilmek istenen Türkiye'ye özgü başkanlık sistemi: korkular, algılar, beklentiler. *Liberal Düşünce Dergisi*.22(85). 157-189.
- Özbudun, E. (2015). Başkanlık sistemi ve Türkiye. *Liberal Perspektif Analizi*. 1(1). 1-14.
- Öztürk, N. (2019). Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin temel dinamikleri. *ASSAM uluslararası hakemli dergi*, 6(15), 69-87 erişim: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/assam/issue/50607/603755>.
- Turan, M. (2018). Türkiye'nin yeni yönetim düzeni: Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi. *Social Sciences Research Journal*, 7(3), 42-91.
- Zengin, O. (2019). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi Ve İdari Yapıya Etkisi. *Emek Araştırmaları Dergisi*, 15(10), 1-24.
- 6771 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (2017), <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k6771.html>
- 16 Nisan 2017 Referandum Sonuçları. (YSK, 2017). Erişim adresi: <http://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/2017Referandum/2017HO-Ornek134.pdf>
- Bahçeli'nin isteğiyle başkanlık sistemi Meclis'e Geliyor (Sözcü, 2016 Ekim). Erişim adresi: <https://www.sozcu.com.tr/2016/gundem/bahcelinin-istegiyle-baskanlik-sistemi-meclise-geliyor-1443024/>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/>

<https://www.haberturk.com/>

<https://www.hurriyet.com.tr/>

<https://www.milligazete.com.tr/gazete-mansetleri>

<https://www.sabah.com.tr/tum-mansetler>

<https://sonuc.ysk.gov.tr/sorgu>

<https://www.sozcu.com.tr/>

<https://www.star.com.tr/mansetler/>

<https://www.yeniakit.com>

<https://www.yenicaggazetesi.com.tr/mansetler.htm>

<https://www.yenisafak.com>